

ENTORN DE L'OBRA DEL DOCTOR JOAN PARELLADA (1907-1991) EN EL CAMP DE LA HISTÒRIA DE LA MEDICINA

Jacint CORBELLA i CORBELLA

El doctor Joan Parellada i Feliu fou metge i monjo de Montserrat. La medicina no va ser la seva dedicació primària, però té un conjunt de treballs, principalment en dos camps. Un és el de l'ètica, la psiquiatria, la psicologia, sovint entrelaçats. L'altre és el de la història de la medicina. Aquí analitzarem la seva contribució en aquest últim camp.

DADES BIOGRÀFIQUES:

Joan Parellada i Feliu va néixer al Pont de Montanyana, bisbat d'Urgell, on el seu pare va fer un temps de metge, el 22 de juny de 1907. Era, com a mínim, la cinquena generació d'una nissaga de sanitaris, en la qual tres antecessors directes, per via paterna o materna, foren metges i un rebesavi farmacèutic (1). Els seus germans seguiren el mateix camí: Dídac fou metge i Josep farmacèutic.

Fou escolà de Montserrat; estudià medicina a Barcelona, llicenciant-se l'any 1928. Guanyà unes oposicions per inspector municipal de sanitat. Va exercir en el medi rural, a Pontons i a Alella, on el pare era metge titular. L'any 1935 va ingressar en el monestir de Montserrat. Féu la guerra com a metge a l'exèrcit de la República, va estar un temps en un camp de concentració i, tornat a Montserrat, professà el 1940 i fou ordenat sacerdot el 1944.

Féu estudis de Ciències a la Universitat Catòlica de Washington i després fou destinat a Filipines fent tasca docent de 1952 a 1955. Tornà a Catalunya, més tard entre el 1958 i 1962 féu docència a Medellín (Colòmbia) i després tornà definitivament a Montserrat. Allí va morir, als vuitanta-tres anys, el 17 de febrer de 1991.

ELS TREBALLS D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA

Hem trobat setze treballs d'història de la medicina fets pel doctor Joan Parellada i la majoria d'ells formen un bloc prou compacte.

El primer és la seva tesi, o treball de graduació, en Ciències, fet l'any 1952 a Washington, que tracta de l'obra de Miquel Servet (2).

Hi ha també un treball presentat al Xè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, a Perpinyà el 1976, que tracta de les trepanacions antigues als Països Catalans (3).

Els altres catorze treballs foren presentats als Congressos d'Història de la Medicina Catalana. Joan Parellada va venir, de manera continuada als cinc primers congressos, els de Barcelona de 1970 i 1975, Lleida de 1981, Poblet de 1985 i l'últim de Barcelona de 1988, presidit pel seu germà Dídac. La seva participació fou doncs constant i intensa. Després ja estava prou malalt i en el de 1990 de Manresa, tot i que era a prop de Montserrat, ja no hi pogué participar. Recordo com l'anàvem a veure a Montserrat i com li sabia greu no poder presentar res, però ja li era molt difícil de fer-ho.

La temàtica del conjunt de la seva aportació fou prou variada. Dels catorze treballs sis estudien temes de la medicina medieval; un és sobre el segle XVI, relatiu a Servet; un altre estudia una farmacopea del segle XVII; tres són sobre aspectes de la cirurgia del XVIII; dos més sobre metges del XIX i un més general tractant de les obres mèdiques a la biblioteca de Montserrat. El treball que presentà a Perpinyà el 1976, sobre patologia prehistòrica, està en la mateixa línia de fer aportacions als congressos catalans.

Els treballs sobre medicina catalana medieval.

Són sis: dos dedicats a Arnau de Vilanova i un a Ramon Llull; un tractant de cirurgia, un altre sobre la pesta negra i un analitzant un text teratològic.

- El treball sobre el text teratològic medieval és important. N'hi ha prou en veure l'inici del resum: "S'estudia un text i vuit dibuixos teratològics d'un manuscrit escrit i dibuixat a Montserrat el 1399. No hem pogut trobar cap altre text o dibuixos sobre monstres fets a Catalunya, més antics o contemporanis d'aquest. Encara que al manuscrit hi ha força fragments en català, aquest és en llatí" (4).

Pertanyen al dit 'Llibre vermell', pel color de les cobertes, i és el manuscrit número 1 de la biblioteca de Montserrat. Sembla que hi ha una influència de les Etimologies de sant Isidor. En el treball es reproduïxen les imatges, tot i que en condicions no òptimes.

- També amb material de la Biblioteca de Montserrat va fer un estudi analitzant manuscrits d'obres de Ramon Llull. El manuscrit número 482 --que de fet està copiat el 1732-- recull dues obres mèdiques de Llull. La primera és el "Liber de regnibus sanitatis et infirmitatis", fet per l'autor el 1300. El copista de 1732 fou

Llorenç Vallespir. La segona obra és l'"Ars compendiosa medicinae". Ambdues tenen figures (5).

- Amb material de la biblioteca aporta dades sobre l'obra d'Arnau de Vilanova. En el Congrés de 1975 ens donà notícia d'un incunable, l'Antidotarium, publicat el 1495 i del qual diu "d'aquesta edició sols sabem que existeixin tres exemplars: un a la Hispanic Society of New York; un altre a la Biblioteca provincial de Toledo i el tercer al Monestir de Montserrat" (6). En el segon treball dóna notícia de dos edicions de les obres completes d'Arnau, fetes a Lió els anys 1509 i 1532, la primera amb 60 obres i l'altre amb una obra més (7)

- En un altre treball analitza la cirurgia catalana a la baixa edat mitjana, aportant dades sobre 95 cirurgians, oftalmòlegs i tocòlegs (8). L'últim treball dedicat a la medicina medieval fa referència a la pesta negra de meitat del segle XIV i és una revisió breu i ben documentada sobre el tema (9).

La medicina catalana de l'època moderna.

Hi ha també sis treballs, dos sobre Miquel Servet, un referent a una farmacopea de les acaballes del XVII i altres tres relatius a la cirurgia de la segona meitat del XVIII.

- Dels treballs sobre Servet un és l'estudi extens de graduació a Washington el 1952. Tardaria divuit anys a fer altres treballs d'història. En el Congrés de 1970 féu un estudi ampli sobre l'obra de Servet, en el qual volem destacar dos aspectes. Un és l'inicial del treball. Les primeres paraules de la introducció són "Servet era català i parlava català" L'altre és l'anàlisi de les seves aportacions, que centra en tres. Acaba el treball dient: "Servet va fer tres grans descobriments: a) La paret interventricular del cor no està perforada. b) La sang va del ventricle dret a l'esquerre passant pels pulmons. c) La sang venosa es transforma en arterial als pulmons, no al cor" (10).

- Referent al segle XVII hem trobat un estudi de la "Pharmacopoea catalana sive Antidotarium barcinonense" feta per Joan Alòs l'any 1686. Analitza el contingut i remarca la persistència de la influència medieval: encara es recullen gairebé la tercera part dels preparats de l'Antidotari d'Arnau, que és quasi quatre segles anterior. Les analogies amb la Concòrdia de 1587 són ja de més de la meitat de les fórmules. Això ens indica la lentitud en el progrés de la terapèutica, que Parellada ajuda a quantificar (11).

- Els treballs sobre la cirurgia catalana del segle XVIII són tres. En el primer analitza els "Principios de Cirugía" de Francesc Puig, publicats el 1753, i diu clarament que no aporten res: "el contingut quirúrgic d'aquest llibre és pràcticament nul". Ho atribueix no tant a manca del propi Puig com a la situació

científica del país i l'enfocament equivocat que hi havia (12).

Un altre text quirúrgic analitzat és el "Manual teórico Práctico de Operaciones de cirugía", per ensenyament dels alumnes de Mallorca, escrit "por los maestros de ella", imprès a Barcelona el 1793. S'observa una gran diferència de nivell respecte als textos de mitjans de segle i Parellada ho atribueix a la influència dels Col·legis de Cirurgia. Esmenta la possibilitat de que Puig fos un dels autors del text mallorquí (13).

Un tercer treball en aquesta línia quirúrgica és l'anàlisi de cinc manuscrits catalans, escrits entre 1749 i 1835, que estan a la biblioteca de Montserrat (14). El més interessant són uns apunts, fets per l'alumne Josep Pradas l'any 1806, que tradueixen probablement l'ensenyament que feia Antoni de San Germán, professor aleshores, que publicà un text més tard, el 1822, després de moltes vicissituds amb un text escrit de molt abans.

La medicina del segle XIX

Enllaçant amb l'anterior, que ja s'endinsa en el segle XIX, tenim l'estudi sobre la biblioteca del doctor Llorenç Rimbau (Mataró, 1815 - Montserrat, 1891). Exercí molts anys com a metge a Sant Pol de Mar i, quan ja era vell i vidu, professà a Montserrat l'any 1883 i seguí fent de metge. La biblioteca, deixada al monestir, tenia 76 obres, que descriu (15).

Un altre treball esmenta el text de Moral Mèdica del doctor Feliu Janer, publicat el 1831, i l'enllaça amb textos actuals i els principals problemes de l'ètica mèdica actual. Mentre que en el text de Janer el més important sembla que és el secret mèdic, a les obres actuals la temàtica és molt més complexa: manipulacions genètiques, malformacions, tortura, experimentació humana i altres (16).

Altres aspectes

Un últim treball, en aquesta ordenació, és el que dóna notícia d'alguns fons de la biblioteca de Montserrat en relació amb la medicina, principalment pel que fa a treballs relacionats amb la medicina de l'antiguitat (17).

VALORACIO DE L'OBRA

Joan Parellada fa un conjunt d'aportacions interessants en les quals podem destacar els següents aspectes:

- Un és la continuïtat en la tasca. Comença amb el primer Congrés d'Història de la Medicina Catalana i ve de manera continuada a tots mentre li duren les forces. Participa, de manera activa amb treballs, des del primer fins al cinquè, és a dir de 1970 a 1988, i només és absent en el que es fa pocs mesos abans de la seva mort quan ja estava molt malalt. Tota la seva obra històrica la dedica als congressos d'història de la medicina catalana, llevat d'una aportació al Congrés de metges i biòlegs de Llengua Catalana de 1976 a Perpinyà, el de la represa després de quaranta anys de mutisme científic. Creiem que sense els nostres congressos probablement aquesta obra no s'hagués fet.

- Un segon punt és l'aprofitament del material que té a la rica biblioteca del monestir de Montserrat. Analitza manuscrits, alguns tan importants com el de 1399, edicions antigues i material més recent. En aquest sentit hi ha molt material de primera mà.

- Cal remarcar l'exactitud dels seus treballs, la tècnica acurada, les opinions contrastades; en conjunt la qualitat de les seves aportacions. La temàtica gairebé no surt mai de la medicina catalana.

NOTES

1. Informació personal facilitada per ell mateix i el seu germà, el doctor Dídac Parellada. v.t. Parellada, Dídac: "Microbiografia necrològica i bibliografia de Joan M. Parellada i Feliu, metge i monjo de Montserrat (22-VI-1907 - 17-II-1991)" llegida en la sessió necrològica de la Societat Catalana d'Història de la Medicina el 6 de març de 1991 (inèdita).

2. Parellada, Joan: "The discovery of the pulmonary circulation by Michael Servet". A dissertation submitted to the faculty of the Graduate School of Arts and Sciences of the Catholic University.. for the degree of Master of Science" (55 pp. and IX plates). June 1952. Washington D.C.)

3. Parellada, Joan: "Les trepanacions prehistòriques als Països Catalans" Act. IX Congr. Metges i Biol. Lleng. catalana. Perpinyà, 1976, pp. 470-478.

4. Parellada, Joan: "Un text i vuit dibuixos teratològics d'un manuscrit català de l'any 1399". Act. II CIHMC, 1975, I, 197-221.

5. Parellada, Joan: "Un manuscrit mèdic de Ramon Llull" Gimbernat, 1984, 2, 31-40.

6. Parellada, Joan: "Un incunable d'Arnau de Vilanova: l'"Antidotarium' editat a València l'any 1495". Act. I Congr. Int. Hist. Med. Catal. (I CIHMC), Barcelona-Montpeller, 1970, I, 265-280.

7. Parellada, Joan: "El mestre Arnau de Vilanova" Gimbernat, 1985, 4, 219-230.

8. Parellada, Joan: "La cirurgia catalana a la Baixa Edat Mitjana" Gimbernat, 1984, 2, 19-30.

9. Parellada, Joan: "La pesta negra dels anys 1348-1350 als Països Catalans" Gimbernat, 1988, 9, 271-285.
10. Parellada, Joan: "El descobriment d la circulació pulmonar per Miquel Servet" Act. I CIHMC, 1970, IV, 20-37.
11. Parellada, Joan: "Dues farmacopees barcelonines (1587 i 1686)". Act. I CIHMC, 1970, I, 349-362.
12. Parellada, Joan: "Els 'Principios de Cirugía' de Francesc Puig (Barcelona, 1753)". Act. I CIHMC, 1970, II, 28-234.
13. Parellada, Joan: "Un text de l'ensenyament de la cirurgia a Mallorca (1793)". Act. I CIHMC, II, 244-250.
14. Parellada, Joan: "Cinc manuscrits quirúrgics catalans escrits entre els anys 1749 i 1835". Act. II CIHMC, Barcelona, 1975, I, 235-248.
15. Parellada, Joan: "La biblioteca mèdica del doctor Llorenç Rimbau (1815-1891)" Act. II CIHMC, 1975, II, 223-233.
16. Parellada, Joan: "Els grans canvis de la deontologia mèdica en cent-cinquanta anys: des de la Moral Mèdica de Feliu Janer" Act. III Congr. Hist. Med. Catalana, Lleida, 1981, I, 272-282.
17. Parellada, Joan: "Obres mèdiques de la Biblioteca de Montserrat" Gimbernat, 1984, 2, 41-59.
18. Sabem també que havia escrit, i han romàs inèdites, una "Breu història de la psiquiatria antiga (Era pretècnica, Antiguitat Clàssica i Edat Mitjana)", manuscrit de 63 folis (Montserrat, 1980) i "Les obres mèdiques de la biblioteca de Montserrat anteriors a l'any 1800", que es una versió ampliada del treball citat a la nota 17.